

Schijnwereld

Uit: *Vakvereisten voor Politiek en Beleid, KPPC 2003*

De afstand tussen centrale politieke besluitvorming en centraal beleid maken aan de ene kant, en dat beleid dan ook decentraal uitvoeren of uitgevoerd krijgen aan de andere kant, is zo groot geworden dat het politieke systeem in een schijnwereld leeft. De politiek heeft niet langer door hoe op de werkvloer van overheidsorganisaties, en in de dagelijkse samenleving de zaken echt in elkaar steken. Zij weet niet hoe uitvoerende ambtenaren zich in alle mogelijke bochten wringen om onuitvoerbaar beleid toch maar uit te voeren. Zij weet ook niet hoe die ambtenaren een overgereguleerd systeem, met vele collisies (zie bijvoorbeeld het ruimtelijke, bouwen wonenrecht, het milieu- en het asielrecht), op de een of andere manier draaiend proberen te houden, geholpen door een hoge dosis *gedoogbeleid*.

Volksvertegenwoordigers en bestuurders weten evenmin hoe die ambtenaren in overgeorganiseerde – meestal centralistisch en collectivistisch opgezette – beleidssectoren (zie bijvoorbeeld (medische) zorg, uitkeringsinstellingen, arbeidsbureaus en onderwijs) het kapotgestructureerde systeem nog overeind houden.

Rampen zoals die in Enschede en Volendam, maar ook de aanloop naar de Tweede-Kamerverkiezingen in mei 2002 en het verloop daarvan, zijn indicaties van het bestaan van die schijnwereld. Het centrale politieke gezag weet niet meer wat er speelt, ziet dat het de greep op die werkelijkheid heeft verloren, en bedenkt onder het motto van daadkrachtig optreden in een hoog tempo steeds weer andere en nieuwe beleidsmatige ingrepen, waardoor de situatie alleen maar nog gecompliceerder wordt, en in *withinputoverload*, met al zijn *positieve feedback*-effecten, komt te verkeren. Maatregelen op basis van zogenaamd daadkrachtig optreden zijn nog meer top-down sturende acties dan al het top-down beleid dat de belangrijkste oorzaak van het ontstaan van die schijnwereld is geweest. Alleen vraaggerichte maatregelen van onderop – te verwerven in een lang en pijnlijk proces van *interactief beleid maken* – kunnen de orde tussen realistisch beleid, handhaafbare regulering, uitvoerbare uitvoering en organiseerbare organisatie herstellen. Dat lukt alleen als politiek en ambtenaren geschoold worden in de essentialia van interactief beleid maken en in die van het *ketenmodel*.

De scheiding tussen beleid en uitvoering is ook een van de oorzaken van het ontstaan van die schijnwereld. De natuurlijke verbindingsschakels tussen beleidsmatig en uitvoeringsgericht denken en handelen (en tussen beleid en kennis) zijn verbroken. Nu zoeken we koortsachtig naar nieuwe interfaces om uitvoering en beleid (en beleid en kennis) weer op elkaar af te stemmen. Daarbij maakt men graag

---

een van de fouten uit het *grote foutenboek*: het centrale beleidsgezag zoekt een instrument voor het *aansturen van professionals*. Men ontwerpt dan bijvoorbeeld zoiets onzinnigs als strategisch beleid bij het centrale departement en uitvoeringsbeleid bij de uitvoeringsorganisatie. En dan maar denken dat zoiets werkt. Dit loopt overigens parallel met een van de andere fouten uit het grote foutenboek, namelijk een uitvoerende dienst wel verantwoordelijk maken, maar niet de daarbijbehorende bevoegdheden geven. *Niet kunnen loslaten* is nog steeds een sterk ontwikkelde eigenschap van centraal Den Haag.

Een andere oorzaak van het ontstaan van die schijnwereld ligt in de manier waarop in Nederland de *'politieke partij'* opereert, en hoe het politieke bedrijf plaatsvindt. De fractieleiders van de partijen in de Tweede Kamer zijn meestal tevens politiek leider. Dat is fout. Een fractieleider kan uit de aard van zijn vak zelden verder kijken dan het moment zelf. Die moet scoren, buffelen, aanvallen, verdedigen, de fractie oplijnen, compromissen voorverwerken enzovoort. Die heeft geen tijd, en is qua persoonlijkheid ook niet geschikt, voor het uitzetten van een politieke lijn op langere termijn. Dus zelfs over de regeerperiode heen. Dat is bepaald anders in België. Daar hebben de partijvoorzitters de *politieke leiding van de partij*. Zij bepalen de koers van de partij, zij zijn dagelijks bezig met het aftasten van hetgeen in de samenleving leeft, zij zoeken bewust het midden, of juist een plaats links of rechts daarvan, zij sluiten allianties met andere partijen en doen dat vanuit een direct gevoel van de stemming die er in het land leeft, zij zijn haast elke dag in de krant of op tv. De Belgische bevolking zal eerder hun namen en strevingen kunnen noemen dan die van de meer op afstand opererende fractieleiders in het parlement. Kortom, het is ondenkbaar dat politieke partijen in België niet tot in de vezels van het sociale weefsel van de Belgische samenleving weten wat er allemaal speelt. Het zou daarom een goede zaak zijn als sommige Nederlandse politieke partijen, nu ze toch met vernieuwing bezig zijn, dit aspect in hun overwegingen zouden betrekken.